

kommunernes planlægning. Netop fordi fremstillingen bygger på en meget omfattende undersøgelse, kunne man have håbet, at det virkelige liv og dets politiske og politologisk relevante problemstillinger var blevet fremdraget i større udstrækning.

De kritiske bemærkninger til de to udvalgte artikler bør ikke skygge for det forhold, at bogen absolut kan anbefales. Den er i det store og hele velskrevet, om end ikke alle kapitler er lige let tilgængelige; emnerne er relevante og fremstillingerne kompetente. Bogen synes således velegnet til at placere beskæftigelsesproblemet centralt i den offentlige planlægningsdebat. Desværre er bogens pris nærmest ødelæggende for dens udbredelse.

Niels Chr. Sidenius

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen, *Hva' nu Larsen? En sociologisk diskussion om funktionærerne og deres organisationer*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1984, 152 s., 116,00 kr.

Due og Madsens bog om funktionærerne er led i et projekt om udviklingen i aftalesystemet og organisationsstrukturen på det offentlige arbejdsmarked i perioden 1969 til 1983. Forfatterne skriver i forordet, at det er funktionærspørgsmålets aktualisering med blandt andet HT-konflikten og (vel især?) HK-"oprøret" i Rødning, der har fået dem til at udsende bogen før tiden, idet hverken de teoretiske analyser eller de konkrete undersøgelser er endeligt afsluttede.

Forfatterne mener dog, at det allerede nu er muligt at rejse de væsentligste problemstillinger, og det lykkes vel stort set. Kapitlerne 2 og 6 behandler forskellige teorier om funktionærernes klasse-mæssige placering, kapitel 7 giver en kritisk diskussion af teorierne om "white collar unions", kapitel 5 søger at måle organisationsprocentens udvikling for funktionærer, medens kapitel 3 og 4 behandler organiseringen af funktionærer i HK frem til 2. verdenskrig, med udgangspunkt i forfatternes egen model for sociale bevægelser opståen.

Desværre bærer bogen præg af at være udsendt "før tiden". For selv om den er både letlæselig og læseværdig, virker den dårligt struktureret og ikke særlig gennemarbejdet. Disponeringen er mange steder for løs, og ofte kan det være vanskeligt at finde ud af, hvad forfatterne egentlig mener. Det gælder eksempelvis en af indledningskapitlets hovedproblemstillinger. Heri formuleres spørgsmålet, hvorfor organiseringen af funktionærer stadig giver anledning til problemer, når man i 1930'erne kunne samle en stor funktionærgruppe i HK, der i 1932 valgte side og tilsluttede sig DsF, det senere LO. I forlængelse heraf formuleres indledningskapitlets eneste hypotese, nemlig at fagforeningen dengang kunne henvise til konkrete resultater, hvad der er vanskeligt under den nuværende indkomst- og nedskæringspolitik. Ud fra denne tese er det måske ikke helt tilfældigt, at det netop er offentligt ansatte, der har gjort "oprør".

Men de følgende kapitler kommer aldrig rigtig ind på problemet. Der er nogle bemærkninger om HKs fordele ved at melde sig ind i DsF. Men forfatterne

kommunernes planlægning. Netop fordi fremstillingen bygger på en meget omfattende undersøgelse, kunne man have håbet, at det virkelige liv og dets politiske og politologisk relevante problemstillinger var blevet fremdraget i større udstrækning.

De kritiske bemærkninger til de to udvalgte artikler bør ikke skygge for det forhold, at bogen absolut kan anbefales. Den er i det store og hele velskrevet, om end ikke alle kapitler er lige let tilgængelige; emnerne er relevante og fremstillingerne kompetente. Bogen synes således velegnet til at placere beskæftigelsesproblemet centralt i den offentlige planlægningsdebat. Desværre er bogens pris nærmest ødelæggende for dens udbredelse.

Niels Chr. Sidenius

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen, *Hva' nu Larsen? En sociologisk diskussion om funktionærerne og deres organisationer*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1984, 152 s., 116,00 kr.

Due og Madsens bog om funktionærerne er led i et projekt om udviklingen i aftalesystemet og organisationsstrukturen på det offentlige arbejdsmarked i perioden 1969 til 1983. Forfatterne skriver i forordet, at det er funktionærspørgsmålets aktualisering med blandt andet HT-konflikten og (vel især?) HK-"oprøret" i Rødning, der har fået dem til at udsende bogen før tiden, idet hverken de teoretiske analyser eller de konkrete undersøgelser er endeligt afsluttede.

Forfatterne mener dog, at det allerede nu er muligt at rejse de væsentligste problemstillinger, og det lykkes vel stort set. Kapitlerne 2 og 6 behandler forskellige teorier om funktionærernes klasse-mæssige placering, kapitel 7 giver en kritisk diskussion af teorierne om "white collar unions", kapitel 5 søger at måle organisationsprocentens udvikling for funktionærer, medens kapitel 3 og 4 behandler organiseringen af funktionærer i HK frem til 2. verdenskrig, med udgangspunkt i forfatternes egen model for sociale bevægelser opståen.

Desværre bærer bogen præg af at være udsendt "før tiden". For selv om den er både letlæselig og læseværdig, virker den dårligt struktureret og ikke særlig gennemarbejdet. Disponeringen er mange steder for løs, og ofte kan det være vanskeligt at finde ud af, hvad forfatterne egentlig mener. Det gælder eksempelvis en af indledningskapitlets hovedproblemstillinger. Heri formuleres spørgsmålet, hvorfor organiseringen af funktionærer stadig giver anledning til problemer, når man i 1930'erne kunne samle en stor funktionærgruppe i HK, der i 1932 valgte side og tilsluttede sig DsF, det senere LO. I forlængelse heraf formuleres indledningskapitlets eneste hypotese, nemlig at fagforeningen dengang kunne henvise til konkrete resultater, hvad der er vanskeligt under den nuværende indkomst- og nedskæringspolitik. Ud fra denne tese er det måske ikke helt tilfældigt, at det netop er offentligt ansatte, der har gjort "oprør".

Men de følgende kapitler kommer aldrig rigtig ind på problemet. Der er nogle bemærkninger om HKs fordele ved at melde sig ind i DsF. Men forfatterne

understreger også, at forslaget først blev forkastet ved urafstemning to gange og derefter vedtaget i 1932 uden urafstemning – til trods for, at det kun var et lille, fagligt bevidst, mindretal af funktionærerne, der dengang var organiseret. Så kommer som afslutning på kapitel 7 – helt løsrevet – nogle bemærkninger om, at fagforeningsmedlemmer i reglen accepterer en mere venstreorienteret ledelse, hvis de ser deres faglige interesser varetaget. Og i kapitel 8, der ellers blot er en opsummering, man kan springe over, hvis man har læst det foregående, skriver Due og Madsen (p. 125), at funktionærorganisationernes problemer nok især skyldes, at man under krisen har fået folk med, der stod fjernt fra fagbevægelsen. Hvis det er forklaringen, kan man i øvrigt synes, at problemerne i funktionærorganisationerne egentlig er ret så beskedne.

Hvad mener forfatterne så om hypotesen i indledningskapitlet? Kunne man ikke tænke sig en tredje forklaring, nemlig at problemerne mere snævert skyldtes LOs tilknytning til Socialdemokratiet? Og i forlængelse heraf – når det nu er HT-chaufførerne og HK'erne i Rødning, der hele tiden henvises til – er HT-chaufførerne ikke arbejdere? Det synes de i hvert fald at være ud fra forfatternes multidimensionale begrebsapparat, jfr. p. 18. Er "oprøret" således i det hele taget et specifikt funktionærproblem? Og hvis det er – hvor dybt går det så? Er der tale om endnu et udslag af funktionærernes historiske vanskelighed ved at "vælge side"? Den opfattelse synes forfatterne at hælde til, og de peger endog på funktionærernes statusfølelser som forklaring (p. 77). Men er det ikke alt for vidtgående? Er der ikke snarere tale om, at elementer af den dominerende ideologi – her: isoleringen af den faglige og den politiske kamp – slår (endnu) lettere igennem hos funktionærerne end hos arbejderne, altså noget mere snævert? Bogen skal ikke kritiseres for, at den mangler sikre svar på alle disse spørgsmål, men de burde have været formuleret og diskuteret eksplicit.

Problemet med den noget løse strukturering karakteriserer også kapitel 6 om klassebestemmelsen, der i øvrigt indeholder værdifulde synspunkter. Men det er i sig selv vanskeligt at holde tungen lige i munden til en gennemgang af Marx, Weber, Klingender, Wright Mills, Lockwood, Poulantzas, Therborn, Giddens, Braverman, Galbraith, Touraine, Mallet, Wright, Crompton og Gubbay – samt Hyman og Price's kommentarer til adskillige af disse – på 14 sider. Og så mangler vi endda de nyeste "store navne", for eksempel John E. Roemer, der har fået Wright til delvis at forlade sine tidligere synspunkter. Lettere bliver det ikke af, at første halvdel af klassebestemmelsen, herunder Due og Madsens egen model, af en eller anden grund er skudt frem som et selvstændigt kapitel 2, der kommer forud for den historiske gennemgang af HK. De gode pointer glider let læseren af hænde i en sådan hæsblæsende gennemgang.

Bogens kapitel 5 forsøger at estimere udviklingen i funktionærernes organiseringsgrad på grundlag af Danmarks Statistiks oplysninger. Forfatterne når frem til nogle ganske andre tal end de mange surveyundersøgelser, hvilket giver anledning til en i og for sig forbilledlig diskussion af metodiske og tekniske problemer. Men de overser det afgørende problem, hvorved beregningerne bliver aldeles misvisende.

Due og Madsen sammenholder oplysningerne om antallet af medlemmer i henholdsvis arbejder- og funktionærfagforeninger med beskæftigelsesundersøgelser-

nes oplysninger om antallet af arbejdere og funktionærer i befolkningen. Problemet er, at beskæftigelsesundersøgelsernes tal er ubrugelige. Der er nemlig et stærkt stigende bortfald over tid, og dette bortfald er stærkt socialt skævt. Der korrigeres for dette bortfald ved en opvejning på demografiske variable, men det påvirker ikke den sociale skævhed nævneværdigt. Resultatet er, at antallet af funktionærer overdrives voldsomt – og i stigende grad over tid – medens antallet af arbejdere tilsvarende underdrives. Med Due og Madsens beregningsmetode betyder det naturligvis, at arbejdernes organisationsprocent overdrives, medens funktionærernes underdrives – begge dele i stigende grad over tid.

Det må i øvrigt understreges, at den rette adressat for kritikken ikke er Due og Madsen, der som de fleste andre blot har stolet på statistikken, men Danmarks Statistik, der efter i 1974 at have påvist problemet hverken indstillede undersøgelserne, ændrede opvejningsmetoder eller blot gjorde opmærksom på, at såvel niveauet som trenden for de mest centrale talstørrelser var misvisende.

Blandt bogens kvaliteter skal det i øvrigt nævnes, at den er befriende udogmatisk i sit forhold til marxistisk teori. På nogle punkter synes jeg dog, "frisindet" går for vidt. Det gælder for eksempel inddragelsen af social status i klassebestemmelsen. For det første spiller social status næppe tilnærmelsesvis den rolle som bevidstheds- og handlingsdeterminant i Danmark i dag, som det gjorde i England og USA i 1950'erne. For det andet har marxistisk teori aldrig benægtet, at status"illusioner" kunne være handlingsdeterminerende; tesen har derimod været, at de i det lange løb ville blive nedbrudt, hvis de ikke svarede til den objektive struktur.

Inddragelsen af social status hænger i øvrigt sammen med, at forfatterne inddrager stort set alle bevidsthedsdeterminanter, endog ideologien, i klassebestemmelsen (p. 18). Det er muligvis ikke helt urimeligt – dog sammen med klassebestemmelsen i snæver forstand – at inddrage alle disse kriterier i analysen af kollektive sociale kræfter på konjunkturplanet. Men som generel approach mener jeg, det er uacceptabelt. Eksempelvis hvis man vil forklare klassernes ideologi. Logisk set bliver der tale om en tautologi. Den deskriptive forklaringsværdi (forklaret varians) kan optimeres, men den analytiske eller teoretiske værdi bliver nul. Er det ikke nøjagtigt, hvad man nogle gange med rette, andre gange med urette, har kritiseret borgerlig sociologi for?

Den udogmatisk holdning i bogen fører dog til mange gode pointer, og man må håbe på, at svaghederne ikke overskygger de ubestridelige kvaliteter. Forfatterne skærer således brutalt og respektløst igennem det marxistiske vrøvl, der er skrevet om klassebestemmelsen af offentligt ansatte. De påviser, at identifikation med arbejdets indhold ikke ubetinget er en hindring for bevidstgørelse og kollektiv handling, men under visse betingelser tværtimod kan virke som katalysator. De viser også, at en faglig kamp, der oprindeligt har sit udspring i et forsvar for privilegier, ganske kan ændre indhold. Endelig understreges overalt funktionærernes mangfoldighed og de nødvendige nuancer i konklusionerne. Nuanceringer der ofte huskes dårligere end de ensidige standpunkter, men som til gengæld bedre fanger den sociale virkelighed.

Jørgen Goul Andersen